

Piotr Feczko

ORGAN I URZĄD
W POLSKIM PRAWIE ADMINISTRACYJNYM
I W KODEKSIE PRAWA KANONICZNEGO Z 1983 ROKU

Celem artykułu jest przede wszystkim formalno-dogmatyczna oraz prawnoporównawcza analiza teoretyczna instytucji prawnych (względnie pojęć) organu i urzędu w polskim prawie administracyjnym oraz w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1983 r.¹

Według ogólnej teorii badań naukowych autor przede wszystkim zastosuje analizę, syntezę oraz zarówno induktywizm, jak i deduktywizm². Intencją jest także uwzględnienie twierdzenia P. Dobosza, że „nie jest celem nauki prawa administracyjnego tylko i wyłącznie tworzenie konstrukcji ogólnych i formułowanie twierdzeń na użytek dla obowiązującego w danym przedziale czasowym prawa pozytywnego, lecz budowanie takich systemów instytucji ogólnych [...] kierując się zasadą antycypacji formułować reguły instytucji przydatnych również w przyszłości”³.

Autor stara się być świadomy specyfiki prawa kanonicznego (także względem prawa świeckiego), a w szczególności ostatniego zdania kan. 1752 KPK/83 (zbawienie dusz winno być zawsze w Kościele najwyższym

---

MGR PIOTR FECZKO – asystent, Katedra Prawa i Postępowania Administracyjnego oraz Nauk o Administracji, Instytut Prawa Publicznego, Wydział Prawa, Administracji i Stosunków Międzynarodowych Krakowskiej Akademii im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego, ul. Gustawa Herlinga-Grudzińskiego 1, 30-705 Kraków; e-mail: piotr.feczko@gmail.com

¹ *Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus* (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; *Kodeks Prawa Kanonicznego*. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984 [dalej cyt.: KPK/83].

² Por. J. B o g d a n i e n k o, *Podstawy badań naukowych*, Warszawa 1983, s. 58-59.

³ Cyt. za: P. W s z o ł e k, *O metodach badawczych stosowanych w nauce prawa administracyjnego*, „Przegląd Prawa Publicznego” 7-8 (2011), s. 83-96.

prawem). Uwzględnia także fakt, iż „prawem kościelnym jest to, co Kościół uważa za obowiązujące w nim prawo”. Prowadzony proces badawczy dotyczy przede wszystkim płaszczyzny fundamentalnej i naukowej prawa kanonicznego⁴.

Inne są cele, metody, naczelné wartości i prawodawcy w prawie kanonicznym, a inni w prawie świeckim. Autorowi niniejszego przedłożenia znane jest także twierdzenie J. Maritain’a: „eternal law is one with the eternal wisdom of God and the divine essence itself”⁵. Ponadto podziela też stanowisko, że prawo kanoniczne zajmuje istotne miejsce w kulturze prawnej – także współczesnej. Uważa za uzasadnione poglądy R. Sobańskiego w odniesieniu do stosunku prawa kościelnego do prawa świeckiego, które wspomniany ujął w pięciu tezach: 1) prawo kościelne skazane jest na korzystanie z osiągnięć kultury prawnej; 2) uniwersalne posłannictwo Kościoła pociąga za sobą otwartą postawę wobec kultury prawnej każdego środowiska, w którym Kościół istnieje i działa; 3) w ostatnich wiekach obecność prawa kanonicznego w kulturze prawa była najwyżej bierna; 4) niewątpliwie nie Kościół jest miejscem rozwoju nauk prawnych, a kultura prawna cieszy się autonomią; 5) możliwy jest nie jedno-, lecz dwukierunkowy kontakt prawa kanonicznego z kulturą prawną⁶.

Dodatkowo, dla uzasadnienia prezentowanego poglądu, należy przytoczyć wypowiedź M. Rynkowskiego: „sądy kościelne niewątpliwie stosują reguły prawa – byłoby nietaktem ze strony prawników pozytywistów, gdyby poddawali w wątpliwość walor prawny kodeksu prawa kanonicznego [...] Jakkolwiek można polemizować z teorią prawa kanonicznego dotyczącą podziału katolickiego prawa kanonicznego [...] prawo ustanowione przez Kościół, które Kościół może sam zmienić, oraz prawo co do którego Kościół nie ma takiej możliwości [...], to jednak prawo kanoniczne jest z pewnością prawem. Państwa europejskie potwierdzają to, uznając w konkordatach skutki prawne czynności dokonanych zgodnie z prawem kanonicznym, jak i powołując prawo kanoniczne w wyrokach swoich sądów. Przykładowo, państwa zgadzają się, aby małżeństwo zawarte przed

⁴ Por. R. Sobański, *Metodologia prawa kanonicznego*, Warszawa 2009, s. 25-44.

⁵ J. Maritain, *Natural Law*, South Bend 2001, s. 40.

⁶ R. Sobański, *Teologia prawa kościelnego*, Warszawa 2001, s. 135-143. Odniesienie do wzajemnych relacji porządków prawnych państwowego i kościelnego, zob.: P. Kroczyk, *Wychowanie. Optyka prawa polskiego i prawa kanonicznego*, Kraków 2013, s. 121-122. W przypadku tematyki tej publikacji zauważyć należy, że to przede wszystkim pozytywne polskie prawo świeckie ma niejeden problem z unormowaniem wychowania w dobie współczesnej.

duchownym [...] Innym przykładem są przepisy konkordatów, na mocy których państwo uznaje osobowość prawną podmiotów kościelnych, które zostały utworzone na podstawie prawa kanonicznego [...] Także ETPC cytuje przepisy prawa kanonicznego”⁷.

1. ORGAN I URZĄD W POLSKIM PRAWIE ADMINISTRACYJNYM

W tej części artykułu przedstawione zostaną instytucje (względnie pojęcia i ich wzajemny stosunek) organu i urzędu w polskim prawie administracyjnym.

Pojęcie organu w kulturze prawnej ma swoją genezę w sferze prawa prywatnego, gdzie jest nierozzerwalnie związane z instytucją osoby prawnej. Jeśliby nie było osoby prawnej, to by nie było też jej organu.

Można stwierdzić, że organ administracji (w rozumieniu zbliżonym do współczesnego pojmowania organu egzekutywy wykonującej administrację publiczną) występował w historii administracji odkąd ta zaistniała w przeciągu rozwoju cywilizacyjnego społeczności ludzkich.

Współczesny Kodeksowi Prawa Kanonicznego z 1917 r.⁸ W. Jaworski pisał: «[...] kto wykonywa administrację, kto jest podmiotem administracji? Niemcy mówią: „Traeger der Verwaltung”. Konstrukcja odpowiedzi na to pytanie opiera się na personifikacji państwa, tj. na tym obrazie, wedle którego państwo jest także osobą [...] podmiotami administracji są państwo oraz te związki publiczne, którym pozytywne prawodawstwo przyznaje charakter i naturę osób prawnych [...] jak bowiem w organizmie żywym funkcje spełniają organy, tak samo mówi się o organach państwa, względnie o organach innych publ. prawnych osób. Wedle tego porównania przeto państwo administruje, względnie inne osoby publ. prawne, przez organy, którymi są: głowa państwa, rząd tj. ministrowie i podwładne im organy [...]»⁹.

Z kolei – w czasach po upadku komunizmu – J. Filipek zaprezentował instytucję organu administracyjnego: „organ administracyjny jest całością integralnie ze sobą połączonych elementów normatywnych porządku pra-

---

⁷ Por. M. R y n k o w s k i, *Sądy wyznaniowe we współczesnym europejskim porządku prawnym*, Wrocław 2013, s. 204-205.

⁸ *Codex Iuris Canonici auctoritate Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus* (27.05.1917), AAS 9 (1917), pars II, s. 1-593 [dalej cyt.: KPK/17].

⁹ W. J a w o r s k i, *Nauka prawa administracyjnego*, Warszawa 1924, s. 137.

wnego i elementów faktycznie istniejącej rzeczywistości [...] nie może uchodzić za organ [...] podmiot, którego istnienie i funkcjonowanie nie znajduje w prawie uzasadnienia [...] musi być także faktycznie powołany do życia niezbędnymi w tej mierze nienormatywnymi aktami generalnymi i indywidualnymi konkretyzującymi w swoim zakresie normatywny stan prawny albo i niekiedy wyprzedzającymi normatywne regulacje [...] Instytucja, która uchodzi za organ administracyjny, musi faktycznie istnieć i być zdolna do działania w sferze społecznej rzeczywistości [...] musi być wyposażona przez prawo administracyjne w zdolność działania i zdolność podejmowania działań prawnych w imieniu administracji [...] z urzędnikiem lub zespołem urzędników identyfikuje także organ administracyjny kodeks postępowania administracyjnego. Według przepisów w nim zawartych jest organem administracyjnym każdy podmiot, który prowadzi postępowanie, podpisuje w imieniu administracji państwowej decyzje, wydaje postanowienia [...] nie jest identyczny z osobą, która działa w jego imieniu [...] osoba spełniająca funkcję organu jest konieczną jego częścią składową, bez której organ administracyjny nie może istnieć [...] organ administracyjny nie jest także identyczny z urzędem administracyjnym”¹⁰.

W polskim pozytywnym prawie administracyjnym najczęściej jest wykorzystywana definicja legalna przedstawiona w art. 5 Kodeksu postępowania administracyjnego¹¹. Jej treść ma doniosłe znaczenie dla stosujących prawo administracyjne w praktyce. Zaś w ciągu dziesięcioleci obowiązującego narosło względem niej zasadniczo stabilne orzecznictwo sądowe.

Komparatystycznie należy więc przedstawić twierdzenia doktryny niemieckiego prawa administracyjnego – reprezentowanej przez H. Maurera. Organy (*Organe*) są prawnie stworzonymi instytucjami podmiotu admini-

---

¹⁰ J. Filipiek, *Prawo administracyjne. Instytucje ogólne. Część I*, Kraków 1995, s. 201-205.

¹¹ Rozumie się przez to ministrów, centralne organy administracji rządowej, wojewodów, działające w ich lub we własnym imieniu inne terenowe organy administracji rządowej (zespolonej i niezespalonej), organy jednostek samorządu terytorialnego (organy gminy, powiatu, województwa, związków gmin, związków powiatów, wójta, burmistrza (prezydenta miasta), starostę, marszałka województwa oraz kierowników służb, inspekcji i straży działających w imieniu wójta, burmistrza (prezydenta miasta), starosty lub marszałka województwa, a ponadto samorządowe kolegia odwoławcze) oraz organy i podmioty wymienione w art. 1 pkt 2 (tj. innymi podmiotami, gdy są one powołane z mocy prawa lub na podstawie porozumień do załatwiania spraw określonych w pkt 1 – czyli w sprawach indywidualnych rozstrzyganych w drodze decyzji administracyjnych); ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego, Dz. U. z 2013 r., poz. 267 z późn. zm.

strującego (*Vertwaltungsträger*), które realizują jego właściwość. Taki organ ma cechy charakterystyczne: instytucjonalne (istnieje niezależnie od swojej obsady, lecz nie jest osobą prawną, a jej częścią) i funkcjonalne (realizuje swoje kompetencje przejściowe w sposób pośredni dla ostatecznie zobowiązanego podmiotu administracyjnego). Podmioty administracyjne mają zazwyczaj niejednego organ, między którymi to stosunki są reglamentowane prawnie. Organ i urząd są instytucjonalnymi jednostkami funkcyjnymi. Urząd (*Amt*) to najmniejsza jednostka administracyjna i jest wyposażony w zinstytucjonalizowany zakres zadań przypisanych danej osobie. Zatem podmiot administracyjny to twór organizacyjny posiadający zdolność prawną, a organ administracyjny to taki twór bez zdolności prawnej. Zaś piastunem organu jest osoba fizyczna¹².

Najnowsza doktryna polskiego prawa administracyjnego konsekwentnie podkreśla, że urząd jest czymś innym niż organ administracji publicznej¹³.

J. Filipek napisał: „organ administracyjny nie jest także identyczny z urzędem administracyjnym [...] urząd administracyjny zatrudnia [...] prawo łączy zwykle z urzędem administracyjnym pewne faktycznie istniejące wyposażenie [...]”¹⁴.

Podobnie uważa J. Zimmermann: „pojęcie urzędu jest najbardziej przydatne i jasne, gdy się go używa w sensie strukturalno-organizacyjnym i określa się nim zorganizowany zespół osób związany z organem administracji publicznej i przydzielony mu do pomocy w funkcji i realizacji jego zadań. Takie określenie pozwala z jednej strony na odróżnienie od siebie organu i urzędu administracyjnego, a z drugiej strony nazywa wyraźnie ważną część aparatu administracyjnego, który musi mieć swoją nazwę”¹⁵.

Podzielają to stanowisko także inne polskie ośrodki naukowe (Szczecin, bądź Wrocław). Przykładowo J. Sługocki twierdzi, iż „pojęcie urzędu występuje w znaczeniu aparatu pomocniczego, tj. zorganizowanego zespołu osób przydanych organowi administracyjnemu do pomocy w wykonywaniu jego funkcji”¹⁶.

¹² H. Maurer, *Ogólne prawo administracyjne*, Wrocław 2003, s. 234-240.

¹³ M. Stahl, *Organy administracji publicznej, organy administrujące, rodzaje organów*, w: *System prawa administracyjnego*, t. VI: *Podmioty administrujące*, red. R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel, Warszawa 2011, s. 61-77.

¹⁴ Filipek, *Prawo administracyjne. Instytucje ogólne*, Kraków 2003, s. 310.

¹⁵ J. Zimmermann, *Prawo administracyjne*, Kraków 2005, s. 128.

¹⁶ J. Sługocki, *Prawo administracyjne*, Kraków 2003, s. 54-55.

Należy tu także posłużyć się argumentem normatywnym. W przepisach ustaw: o samorządzie gminnym (art. 33)¹⁷, o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (art. 13)¹⁸, o Radzie Ministrów (art. 33)¹⁹ – prawodawca *expressis verbis* stanowi, iż dany organ administracji publicznej wykonuje swe zadania przy pomocy określonego urzędu.

Reasumując tę część artykułu trzeba zwrócić uwagę na wykształcone, zasadnicze, szczególne cechy instytucji prawnej organu administracji, które zostały ustalone przez doktrynę prawa administracyjnego, a są wykorzystywane zarówno w prawodawstwie, jak i w procesie stosowania prawa (przez organy administracji i właściwe sądy – w szczególności administracyjne). Podkreślenia wymaga, iż organ administracji i właściwy dla niego urząd – to nie są tożsame jednostki.

2. ORGAN I URZĄD W KODEKSIE PRAWA KANONICZNEGO Z 1983 ROKU

Analizując problematykę pojęciową organu i urzędu w KPK/83 należy pamiętać, iż obowiązującym tekstem jest tekst łaciński (kan. 8 KPK/83). Natomiast krajowe tłumaczenia na dane języki narodowe – mają jedynie charakter pomocniczy dla Kościołów partykularnych. Niemniej zauważyć należy, że każdy z podanych przekładów pozostaje w związku z daną kulturą prawną (*common law*, germańską, czy prawa polskiego). Dlatego na początku tej części artykułu przedstawione zostaną ustalenia z zakresu badania materii językowej tekstów KPK/83 – wersji łacińskiej, angielskiej, polskiej i niemieckiej.

Według założenia autora dwoma kanonami, które mają decydujące znaczenie są kan. 145 (kluczowy dla terminu *officium*) i kan. 633 (jedyny, gdzie prawodawca posłużył się terminem *organum*). Zgodnie z kan. 145 urząd kościelny jest jakimkolwiek ustanowionym na stałe zadaniem, a obowiązki i prawa właściwe każdemu urzędowi kościelnemu są określane właściwym aktem prawnym. Zaś kan. 633 zawiera normę, iż organa

---

¹⁷ Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, Dz. U. z 2011 r. Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.

¹⁸ Ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. o województwie i administracji rządowej w województwie, Dz. U. Nr 31, poz. 206 z późn. zm.

¹⁹ Ustawa z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów, Dz. U. z 2012 r., poz. 392 z późn. zm.

uczestnictwa lub konsultacji mają wypełniać swoje zadania zgodnie z przepisami prawa.

W prawniczej łacinie słowo *officium*²⁰ oznacza przede wszystkim obowiązek, powinność (np. *officium pietatis* – obowiązek troszczenia się), ale też urząd, funkcję, godność (przykładowo *ex officio* – z urzędu). Termin *officium ecclesiasticum* oznacza urząd kościelny (np. *Officium Sacrum* – urząd Kurii Rzymskiej). Słowo *officium* stosunkowo często występuje w łacińskich tekstach dotyczących prawa (w KPK/83 występuje 275 razy).

Natomiast łacińskie słowo *organum* tłumaczy się jako: narząd ciała, narzędzie (przykładowo: *in organo Spiritus Sancti laborare* – działać jako narzędzie Ducha Świętego)²¹. Termin ten przewija się rzadziej w języku prawa kanonicznego (w KPK/83 użyto go raz).

Należy podkreślić, że termin *officium* można uznać za synonim względem słowa *munus* (w KPK/83 występuje 77 razy), ale tenże termin oznacza przede wszystkim powinność, ciężar (np. *munera militaria* – obowiązki związane ze służbą wojskową)²². Sam polski przekład KPK/83 traktuje *munus* - jako zadanie (np. kan. 145, 116, 208), które dla świeckiego administratywisty może być zbliżone do pojęcia kompetencji w prawie administracyjnym (tj. nie tylko prawa, ale i obowiązku danego organu). Termin ten występuje w treści KPK/83 aż 197 razy.

Odnosząc się porównawczo do KPK/17 względem wskazanych obu zarówno kanonów, jak i terminów, to należy stwierdzić, że kan. 145 KPK/83 odpowiada kanon o tym samym numerze KPK/17, gdzie zarówno *officium*, jak i *munus* występują analogicznie. Zważyć należy, że *officium* pojawia się na kartach KPK/17 aż 461 razy, a *munus* – 168 razy. Natomiast norma z kan. 633 KPK/83 nie występuje w KPK/17 (jest wyrazem dorobku *Vaticanum Secundum*). Sam rzeczownik *organum* w KPK/17 także się nie pojawia. Zważyć należy na to, że trzykrotnie występuje tam przymiotnik od tego rzeczownika w kanonach: 686, 693, 707. Pojawia się tam jako *organici corporis* (względem stowarzyszeń wiernych)²³.

---

²⁰ J. S o n d e l, *Słownik łacińsko-polski dla prawników i historyków*, Kraków 1997, s. 687-688.

²¹ Tamże, s. 698-699.

²² Tamże, s. 644-645.

²³ Por. E. P e t e r s, *The 1917 Pio-Benedictine Code of Canon Law*, San Francisco 2001, s. 72-266.

W tekście przekładu anglojęzycznego w kanonie 145 użyto – stosownie za *officium i munus* – słów *office* oraz *post*. Natomiast w kanonie 633 *organum* przetłumaczono jako *body*²⁴.

W prawniczym angielskim termin *office* oznacza przede wszystkim biuro (jako miejsce działania firmy, bądź władzy – np. *the Foreign Office* – Ministerstwo Spraw Zagranicznych)²⁵. Zaś *post* – wyraz mający wiele znaczeń – należy rozumieć w znaczeniu jakiegoś zadania przypisanemu komuś²⁶. Z kolei *body* dla języka prawniczego oznacza organ lub ciało (zasadniczo w znaczeniu ustrojowym). Przykładem może być sformułowanie *the governing body*²⁷.

Natomiast tekst niemiecki KPK/83 zawiera w kan. 145 terminy *Kirchenamt* i *Dienst*. Zaś w kanonie 633 użyto słowa *Beratungsorgane*²⁸. Rzeczniki złożone *Kirchenamt* oraz *Beratungsorgane* można prosto określić za pomocą przytoczonych wcześniej wywodów H. Maurera. Jednakże – dla porządku wywodu – autor podaje ich tłumaczenia jako urząd kościelny i organ doradczy (tj. pomocniczy). Natomiast *Dienst* oznacza obowiązek urzędowy, zadanie o charakterze także oficjalno-formalnym²⁹.

Należy podkreślić, że przeprowadzone badanie materii językowej potwierdza trafność przekładu polskiego względem siatki pojęciowej kultury prawnej, albowiem analizy tłumaczeń na inne języki narodowe dają podobne wyniki. Może to stanowić podstawę do dalszych rozważań, w których przedstawione zostaną właściwe badanej tematyce wątki współczesnej doktryny prawa administracyjnego w Kościele, wybrane wnioski z objawień kan. 145 oraz 633, egzemplifikujące problematykę biskupa i kurii biskupiej³⁰.

²⁴ *Code of canon law annotated*, red. E. Caparros, Montreal 2004, s. 125 i 509.

²⁵ P. Collin, K. Bartnicki, *Słownik prawa*, Warszawa 2001, s. 242.

²⁶ *The New Penguin English Dictionary*, red. R. Allen, London 2001, s. 1087.

²⁷ Collin, Bartnicki, *Słownik prawa*, s. 37-38.

²⁸ *Codex Iuris Canonici / 1983 online*, w: <http://www.codex-iuris-canonici.de> [dostęp: 02.05.2014].

²⁹ G. Wahrig, *Deutsches Wörterbuch*, Monachium 2001, s. 350.

³⁰ Wyboru tego autor dokonał przede wszystkim ze względu na swoje możliwości badawcze w zakresie źródeł. Dodatkowym argumentem było też to, że aktualnie administracja zarządu centralnego Kościoła znajduje się w stanie zasadniczej reformy. Zob.: Franciszek P.P., *Przejrzystość i skuteczność w służbie Ewangelii. Przemówienie do członków Rady ds. Ekonomicznych* (2.05.2014), w: <http://www.osservatoreromano.va/pl/news/przejrzystosc-i-skutecnosc-w-sluzbie-ewangelii#.U2Xkf1dk0j4> [dostęp: 4.05.2014]; Franciscus P.P., *Litterae apostolicae motu proprio datae ad Novum Consilium instituendum pro Coordinatione Rerum Oeconomicarum Ac Administratoriarum Sanctae*

Zgodnie z konstytucją dogmatyczną o Kościele *Lumen Gentium*, Kościół to „wyposażona [...] w organa hierarchiczne społeczność i zarazem mistyczne Ciało Chrystusa, widzialne zrzeszenie i wspólnota duchowa”³¹.

J. Wroceński wywodzi: „w aspekcie zaś podmiotowym władza kościelna oznacza osoby fizyczne lub kolegialne osoby prawne, które sprawują w imieniu Chrystusa, bądź Jego zastępców określoną władzę [...] w tej perspektywie należy spojrzeć na strukturę administracyjną Kościoła. Jest ona czynnikiem wspomagającym władzę w Kościele – nie jest zaś ona samą władzą [...]”³².

Według J. Krukowskiego jest podobnie: „administracja kościelna w aspekcie podmiotowym jest to zespół organów wyposażonych w kompetencje do tego, aby [...] podejmować działalność inicjującą, organizacyjną i wykonawczą w osiągnięciu dobra publicznego Kościoła”³³. Autor ten prezentuje także rozwiązanie analizowanej kwestii problemowej: „1) pojęcia urzędu kościelnego nie należy utożsamiać z pojęciem organu władzy. Pojęcie organu władzy ma znacznie węższe aniżeli pojęcie urzędu kościelnego; 2) tytulariusz urzędu kościelnego, z którym na mocy prawa związany jest udział w sprawowaniu władzy rządzenia w Kościele, może pełnić funkcję organu władzy kościelnej, w szczególności dotyczy to organu kościelnej władzy administracyjnej; 3) jednakże nie każdy tytulariusz urzędu kościelnego jest organem władzy w Kościele [...] funkcję organów władzy w Kościele mogą sprawować tylko duchowni [...]”³⁴.

Dla kompletnej analizy tytułowego problemu konieczne jest też przedstawienie wniosków z komentarzy do kan. 145 i 633. Według komentarza F. Bączkowicza do KPK/17, jest to „zajęcie z rozporządzenia bożego, bądź

Sedis Civitatisque Vaticanae *Fidelis dispensator et prudens* (24.02.2014), AAS 106 (2014), s. 164-165.

³¹ Sacrosanctum Concilium Oecumenicum Vaticanum II, *Constitutio dogmatica de Ecclesia Lumen gentium* (21.11.1964), AAS 57 (1965), s. 5-71; Sobór Watykański II, *Konstytucja dogmatyczna o Kościele „Lumen gentium”*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, Poznań 2002, s. 104-166, nr 8.

³² J. Wroceński, *Kompetencje administracyjne w Kościele na mocy zwyczajnej władzy własnej i władzy zastępczej*, w: *Organizacja i funkcjonowanie administracji w Kościele*, red. J. Krukowski, W. Kraiński, M. Sitarz, Toruń 2011, s. 146.

³³ J. Krukowski, *Teoretyczne i teologiczne podstawy prawa administracyjnego*, w: *Organizacja i funkcjonowanie administracji w Kościele*, s. 33.

³⁴ Tenże, *Prawo administracyjne w Kościele*, Warszawa 2011, s. 61.

kościelnego, dające przynajmniej w pewnej mierze udział we władzy kościelnej [...], a nadawane według przepisów kanonicznych”³⁵.

Z kolei komentarz do KPK/83 zwraca uwagę dwoma istotnymi wnioskami. Pierwszy z nich to taki, z którym autorowi artykułu trudno się zgodzić, że „w prawie kanonicznym użyto pojęcia zaczerpniętego ze świeckiego prawa administracyjnego”. Dla prawa administracyjnego świeckiego, urząd to nie władczy organ, a zespół środków osobowych i rzeczowych danych do pomocy organowi. Natomiast drugi wniosek zasadniczo znajduje swe pełne odbicie w „świecie” prawa cywilnego – „podmiotem abstrakcyjnym całości związanych z nim uprawnień, obowiązków [...] złączone z poszczególnym [...] jako jego kompetencje [...] funkcji tych nie należy mylić z osobistymi uprawnieniami i obowiązkami podmiotu piastującego [...]”³⁶.

Natomiast w zakresie objaśnienia do kan. 633, wskazane komentarze nie zawierają żadnych treści dotyczących badanej problematyki³⁷. Może to sugerować, że wzmiankowany organ (w znaczeniu ustrojowym) znalazł się tam prawdopodobnie bez intencji rysowania dychotomii pomiędzy nim, a urzędem. Być może ów organ (*organum*) wystąpił tam z racji teorii organicznej dotyczącej także nie władczych (w znaczeniu świeckiego prawa publicznego) organów osób prawnych.

Zaś przykładem egzemplifikującym potencjalną użyteczność przyjmowania relacji organ–urząd z dorobku prawa świeckiego może być zagadnienie relacji biskupa diecezjalnego³⁸ do kurii diecezjalnej. Jak napisał J. Krukowski, „kuria diecezjalna to główny instrument biskupa w zarzą-

---

³⁵ F. Bączkiewicz, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. I, Kraków 1923, s. 297-298.

³⁶ J.I. Arrieta, *Urzędy kościelne*, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Powszechne i partykularne ustawodawstwo Kościoła katolickiego. Podstawowe akty polskiego prawa wyznaniowego*, edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego, red. P. Majer, Kraków 2011, s. 164. Autor zapoznał się także z anglojęzyczną wersją tego komentarza – *Code of canon law annotated*, s. 143-144 i nie odnalazł w nim wskazanej kontrowersyjnej myśli.

³⁷ T. Rincón-Pérez, *Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego*, w: *Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, s. 515-516. Podobnie: *Code of canon law annotated*, s. 509-510.

³⁸ Co do genezy nowożytnej pozycji organizacyjno-prawnej biskupa diecezjalnego względem spraw administrowania Kościoła – zob.: W. Gajewski, *Charyzmat. Urząd. Hierarchia*, Kraków 2010, s. 14-25; W. Bielański, *Biskup i jego urząd w oczach średnio-wiecznych kronikarzy polskich*, Lublin 2011, s. 131-145.

dzaniu diecezją³⁹. Zatem analizując tę relację przez pryzmat badawczy świeckiego prawa administracyjnego oczywiste może się wydać to, iż biskup diecezjalny miałby pozycję organu administracji (jak np. wojewoda), a kuria diecezjalna stanowiłaby urząd administracji wspierającej organ administracji (jak np. urząd wojewódzki). Natomiast urzędy w kurii diecezjalnej można by ująć analogicznie, jak stanowiska w urzędzie wojewódzkim (np. dyrektora generalnego urzędu wojewódzkiego). Być może posłużenie się taką relacją uprościłoby sytuację prawną *officium–munus–organum*, która na gruncie KPK/83 może nie być uznana za przejrzystą (przynajmniej w świetle logiki dzisiejszych standardów świeckiego prawa administracyjnego).

*

J. Maritain napisał: „nadprzyrodzona mądrość jest sama w sobie mądrością, która się daje, która wypływa z zasady bytów jak strumień dobrodziejstwa. I to nie człowiek zdobywa tę mądrość zbawienia [...] ale to Bóg, który mu ją daje. Nie wypływa to z momentu wzniesienia się istoty ludzkiej, a przeciwnie z momentu spłynięcia Ducha twórczego, z którego ta mądrość istotnie pochodzi [...]”⁴⁰.

Dlatego autor uznał, że zasadniczo nie można domagać się od sfery prawa kanonicznego bezwzględnego przyjęcia siatki pojęciowej od prawa świeckiego (szczególnie poprzez bezpośredni postulat zmiany stanu regulacji). Dotyczy to także relacji organ–urząd w prawie administracyjnym w Kościele. Prawo kanoniczne jest dziś najdłużej nieprzerwanie działającym porządkiem prawnym w dziejach ludzkości, a nowożytne prawo administracyjne wykształciło się dopiero w dobie absolutyzmów oświeconych⁴¹.

Jak wcześniej wspomniano – inne są cele, metody, naczelné wartości i prawodawcy prawa kanonicznego, aniżeli prawa świeckiego. Jednakże oba te prawa mieszczą się w obrębie kultury prawnej. Wskazany jest między nimi dialog, który może być korzystny dla obu wskazanych części współczesnej kultury prawnej.

---

³⁹ J. Krukowski, *Kuria diecezjalna*, w: *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. II/1: *Księga II. Lud Boży. Część I. Wierni chrześcijanie. Część II. Ustrój hierarchiczny Kościoła*, red. J. Krukowski, Poznań 2005, s. 345.

⁴⁰ J. Maritain, *Nauka i mądrość*, Ząbki 2005, s. 31.

⁴¹ Por. D. Malec, J. Malec, *Historia administracji nowożytnej*, Kraków 1997, s. 15 i n.

Dla świeckiego prawnika-administratywisty stan aktualny układu pojęć *officium–munus–organum* w KPK/83, trudno określić jako przejrzysty. Autor uważa, że w dobie współczesnej, przynajmniej doktryna prawa kanonicznego właściwa prawu administracyjnemu w Kościele może wziąć pod uwagę kwestię rozważenia, czy w jej wywodach nie należałoby używać (bądź przynajmniej postulować) konsekwentnego przyjmowania relacji organ–urząd z dorobku prawa świeckiego. Sprawne i przejrzyste działanie administracji Kościoła (oraz jej prawna reglamentacja) ma istotne znaczenie dla sprawności jego „instrumentarium” na rzecz fundamentalnego uświęcającego zadania Kościoła. Potwierdzają to aktualnie napływające wieści ze Stolicy Apostolskiej.

BIBLIOGRAFIA

Źródła prawa

- Codex Iuris Canonici auctoritate Pii X Pontificis Maximi iussu digestus Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus (27.05.1917), AAS 9 (1917), pars II, s. 1-593.
- Codex Iuris Canonici auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus (25.01.1983), AAS 75 (1983), pars II, s. 1-317; Kodeks Prawa Kanonicznego. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984.
- Franciszek P.P., Przejrzystość i skuteczność w służbie Ewangelii. Przemówienie do członków Rady ds. Ekonomicznych (2.05.2014), w: <http://www.osservatoreromano.va/pl/news/przejrzystosc-i-skuteczosc-w-sluzbie-ewangelii#.U2Xkf1dk0j4> [dostęp: 4.05.2014].
- Franciscus P.P., Litterae apostolicae motu proprio datae ad Novum Consilium instituendum pro Coordinatione Rerum Oeconomicarum Ac Administratoriarum Sanctae Sedis Civitatisque Vaticanae Fidelis dispensator et prudens (24.02.2014), AAS 106 (2014), s. 164-165.
- Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego, Dz. U. z 2013 r., poz. 267 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym, Dz. U. z 2011 r. Nr 142, poz. 1591 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 8 sierpnia 1996 r. o Radzie Ministrów, Dz. U. z 2012 r., poz. 392 z późn. zm.
- Ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. o województwie i administracji rządowej w województwie, Dz. U. Nr 31, poz. 206 z późn. zm.

Literatura

- Allen Robert, The New Penguin English Dictionary, London 2001.
- Arrieta Juan I., Urzędy kościelne, w: Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Powszechne i partykularne ustawodawstwo Kościoła katolickiego. Podsta-

- wowe akty polskiego prawa wyznaniowego. Edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego, red. P. Majer, Kraków 2011, s. 163-195.
- Bączkowi cz Franciszek, Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa, t. I, Kraków 1923.
- Bielak Włodz imierz, Biskup i jego urząd w oczach średniowiecznych kronikarzy polskich, Lublin 2011.
- Bogdanienko Jerzy, Podstawy badań naukowych, Warszawa 1983.
- Code of canon law annotated, red. E. Caparros, Montreal 2004.
- Collin Peter, Bartnicki Krzysztof, Słownik prawa, Warszawa 2001.
- Filipek Józef, Prawo administracyjne. Instytucje ogólne, Kraków 2003.
- Filipek Józef, Prawo administracyjne. Instytucje ogólne. Część I, Kraków 1995.
- Gajewski Wojciech, Charyzmat. Urząd. Hierarchia, Kraków 2010.
- Jaworski Władysław, Nauka prawa administracyjnego, Warszawa 1924.
- Krocze k Piotr, Wychowanie. Optyka prawa polskiego i prawa kanonicznego, Kraków 2013.
- Krukowski Józef, Kuria diecezjalna, w: Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego, t. II/1: Księga II. Lud Boży. Część I. Wierni chrześcijanie. Część II. Ustrój hierarchiczny Kościoła, red. J. Krukowski, Poznań 2005, s. 344-381.
- Krukowski Józef, Prawo administracyjne w Kościele, Warszawa 2011.
- Krukowski Józef, Teoretyczne i teologiczne podstawy prawa administracyjnego, w: Organizacja i funkcjonowanie administracji w Kościele, red. J. Krukowski, W. Kraiński, M. Sitarz, Toruń 2011, s. 31-46.
- Malec Dorota, Malec Jerzy, Historia administracji nowożytnej, Kraków 1997.
- Maritain Jacques, Natural Law, South Bend 2001.
- Maritain Jacques, Nauka i mądrość, Ząbki 2005.
- Maurer Hartmut, Ogólne prawo administracyjne, Kolonia Limited, Wrocław 2003.
- Peters Edward, The 1917 Pio-Benedictine Code of Canon Law, San Francisco 2001.
- Rincón-Pérez Tomás, Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego, w: Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz. Powszechne i partykularne ustawodawstwo Kościoła katolickiego. Podstawowe akty polskiego prawa wyznaniowego, edycja polska na podstawie wydania hiszpańskiego, red. P. Majer, Kraków 2011, s. 480-576.
- Rynkowski Michał, Sądy wyznaniowe we współczesnym europejskim porządku prawnym, Wrocław 2013.
- Sługocki Janusz, Prawo administracyjne, Kraków 2003.
- Sobański Remigiusz, Metodologia prawa kanonicznego, Warszawa 2009.
- Sobański Remigiusz, Teologia prawa kościelnego, Warszawa 2001.
- Sondel Janusz, Słownik łacińsko-polski dla prawników i historyków, Kraków 1997.
- Stahl Małgorzata, Organy administracji publicznej, organy administrujące, rodzaje organów, w: System prawa administracyjnego, t. VI: Podmioty administrujące, red. R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel, Warszawa 2011, s. 61-77.

Wahrig Gerhard, Deutsches Wörterbuch, Monachium 2001.

Wroceński Józef, Kompetencje administracyjne w Kościele na mocy zwyczajnej władzy własnej i władzy zastępczej, w: Organizacja i funkcjonowanie administracji w Kościele, red. J. Krukowski, W. Kraiński, M. Sitarz, Toruń 2011, s. 143-165.

Wszolek Przemysław, O metodach badawczych stosowanych w nauce prawa administracyjnego, *Przeгляд Prawa Publicznego* 7-8 (2011), s. 83-96.

Zimmermann Jan, Prawo administracyjne, Kraków 2005.

The Body and the Office in Polish Administrative Law and the 1983 Code of Canon Law

Summary

The subject of the paper is theoretical analysis of legal institutions: the body and the office in Polish administrative law and the 1983 Code of Canon Law. The first part of a text presents doctrine Polish, secular administrative law where the office is only an auxiliary unit for the governing body. The second part of the paper describes *officium* and *organum* the 1983 Code of Canon Law. In summary author suggests doctrine of administrative law in the Church – considering possibility of assuming the relation ‘body–office’ from achievement of secular law.

Słowa kluczowe: ustrój administracji publicznej, ustrój administracji Kościoła, podmiot administracji

Key words: system of public administration, system of Church administration, entity of administration